

Měsíčník o Evropské unii z české perspektivy – Speciál věnovaný energetice

V tomto vydání najdete

Dosažení „politicky závazné“ dohody v Kodani
Obnovitelná energie v EU: srovnání ČR a Německa
Energetika v Lisabonské smlouvě: Čekají nás výrazné změny?
V energetických vztazích mezi EU a Ruskem zůstávají nevyřešené otázky
Nejasná budoucnost projektu Nabucco
Dále: komentovaná událost, tipy na publikace, pozvánky

Analýzy

Dosažení „politicky závazné“ dohody v Kodani

Anna Pasková

Ve dnech 7. - 18. prosince se v dánské Kodani uskuteční vrcholné setkání Rámcové dohody o změně klimatu (COP 15 UNFCCC). Od Kodaně se očekává, že se zástupci ze 192 zúčastněných zemí dohodnou na závazné smlouvě o globálním klimatu a určí režim po roce 2012, kdy vyprší Kjótský protokol. Nový režim povede ke snížení emisí skleníkových plynů do roku 2050 o 50 % oproti hodnotám v roce 1990 a tím ke globálnímu oteplení ne více než o 2°C.

Ze závěrů posledního přípravného setkání stran UNFCCC v Barceloně ve dnech 2. - 6. listopadu je zřejmé, že dosažení globálně závazné dohody je velice těžké a že v Kodani na ni bude příliš brzy. Podle agentury AFP zůstaly nevyřešeny zásadní otázky: O kolik se sníží emise skleníkových plynů v průmyslově vyspělých zemích, jak nové průmyslové země zamezí růstu jejich emisí a jaká bude finanční podpora adaptace na změny klimatu v rozvojových zemích. To vše jen několik dní před samotným summitem.

Stejně tak dohoda účastníků Rady pro ekonomickou spolupráci Asie a Tichomoří (APEC) či prohlášení Baracka Obamy nebo Chu Ťin-tchaa, o tom, že v Kodani se má hledat jen politická dohoda, vedou ke zklamání. Na toto prohlášení přistoupil i Lars Loekke Rasmussen, předseda kodaňské konference, s tím, že závazné smlouvy bude dosaženo na COP 16 v roce 2010 v Mexiku.

EU je na Kodaň po přijetí klimaticko-energetického balíčku a závěrů Evropské rady (ER) z 30. října 2009 připravena. Podle výroční zprávy Komise o plnění cílů z Kjóta je EU na dobré cestě ke splnění závazků snížení emisí EU-15 o 8 % (Společný cíl pro emise v zemích EU-27 v rámci Kjóta neexistuje; nové členské země přijaly individuální závazky). I přes nynější pochybnosti o Kodani jde EU příkladem. Gordon Brown nabádá své sousedy, aby přijali legislativu typu Climate Change Act, předpokládající snížení emisí až o 80 % do roku 2050 (energetická efektivnost, fixní stropy emisí, první tři pětiletky obchodování s povolenkami atd.). Podobný zákon se v ČR snaží prosadit Hnutí Duha pod názvem Velká výzva. Angela Merkel a Nicolas Sarkozy neustávají v podpoře lídrů USA, Číny, či Indie, aby přijali zodpovědnost a ambiciózní závazky. Fredrik Reinfeldt jako šéf předsednické země EU pokračuje v kampani za přijetí co nejzávažnější dohody. Ne všechny členské státy jsou však takto aktivní, zejména středo a východoevropské státy, vedené Polskem. Jejich rezervovaný postoj ke klimatickým závazkům se promítl při debatě nad financováním opatření k ochraně klimatu a adaptace v nejchudších zemích.

Závěry ER doporučují jako východisko pro jednání v Kodani globální omezení emisí o 50 % mezi roky 1990 a 2050. U rozvinutých států pak omezení činí 80 – 95 %. Rada také potvrdila závazek EU zvýšit omezení emisí k roku 2020 z 20 na 30 % v případě, že se k srovnatelnému zaváží i další státy. V případě potřeby upravit pozici bude Evropská rada jednat ještě 11. prosince 2009. Ačkoliv se EU shodla, že celková výše potřebné mezinárodní finanční podpory by se podle odhadů mohla do roku 2020 pohybovat v rozmezí od 22 do 50 mld. EUR ročně, neshodla se již na přerozdělovacím klíči (bod 16 závěrů ER) Na mezinárodní finanční podporu mají přispívat všechny státy, s výjimkou těch nejchudších. Podle ekologických organizací by EU měla sama přispět alespoň 35 mld. EUR ročně.

Co můžeme tedy čekat od Kodaně? S největší pravděpodobností nemůžeme čekat nic víc než politicky závaznou dohodu. Ale slovy Lumunda Di-Aping, súdánského vyjednavče na konferenci v Barceloně: „Neznám nic, co by se podobalo „politicky závazné“ dohodě.“

Obnovitelná energie v EU: srovnání ČR a Německa

Jana Drlíková

Využíváním obnovitelných zdrojů energie můžeme snížit naši závislost na dovozu fosilních paliv a také alespoň částečně eliminovat negativní důsledky vypouštění emisí oxidů uhlíku do zemské atmosféry. Již v roce 1997 Evropská komise navrhla, aby do roku 2010 EU pokrývala 12 % své energetické spotřeby z obnovitelných zdrojů, avšak v roce 2006 bylo dosaženo pouhých 7 %. Přes tento neúspěch se Evropská komise s Radou EU dohodla na novém cíli, a sice dosažení 20% podílu OZE na celkové energetické spotřebě do roku 2020. V červnu letošního roku pak Evropská komise navrhla konkrétní cíle pro jednotlivé členské státy podle HDP na obyvatele.

Přestože v ČR má získávání energie z vodních toků či větru bohatou historickou tradici, je podíl OZE v české energetice pouze malý. Možnosti výstavby vodních elektráren jsou omezeny, větrná energetika dlouho stagnovala a k oživení dochází ve větší míře až po přijetí nové legislativy v roce 2005, avšak větrné podmínky u nás nejsou tak výhodné jako např. v Dánsku, Velké Británii či Nizozemsku. Ani pro využívání geotermální energie nemá naše republika nejlepší polohu, i když je

tento zdroj velmi dobře využíván například na Děčínsku. Solární energetika zaznamenala v posledních letech boom spojený s vysokými výkupními cenami a garantovaným odkupem produkované elektrické energie. Podle Energetického regulačního úřadu fungovalo 1. listopadu 2009 na území ČR 3136 solárních elektráren o celkovém výkonu 133,5 MW, což je přibližně 7 % objemu elektrické energie produkované z OZE. Nejvýznamnější využití má v českých podmínkách tzv. biomasa, která zastupuje až 70 % OZE v Česku. V roce 2005 se Česká republika zařadila na 9. místo v objemu zpracované biomasy v rámci EU.

Známým lídrem ve využívání OZE je Německo. Německá vláda v minulosti podpořila například gigantický projekt 100 000 solárních střech, či jako první na světě má na 100 % „zelenou“ budovu parlamentu. Německo pokračuje v cestě, na jejímž konci by mělo využívat pouze energii z obnovitelných zdrojů. Podle plánu bývalého ministra životního prostředí Sigmara Gabriela se již do roku 2030 se předpokládá, že Německo bude využívat až 30 % primární energie z OZE. Počítá se s vytvořením až 900 000 nových pracovních míst, zefektivněním využívání energie i díky „chytrým rozvodným sítím“, či podporou výzkumu. V letošním roce Německo uvedlo do provozu největší sluneční elektrárnu v Evropě a stálo u zrodu projektu IRENA, jehož cílem je být hlavním motorem změn v energetické politice. Ovšem podle analýzy německého ekonomického ústavu RWI stojí za rozvojem produkce elektrické energie z OZE neúměrné náklady, které zatížily celou ekonomiku země.

Zařízení pro výrobu energie z OZE jsou zpravidla mnohem větší, technologicky náročnější a z hlediska počátečních investic i dražší, než zařízení využívající klasických zdrojů energie. Navíc se jedná o energii závislou na nestálých přírodních podmínkách. V této souvislosti je nutné uvést, že úspory emisí CO₂, snížení spotřeby fosilních paliv či vzpruha pro odvětví špičkových technologií, které pomohou efektivnějšímu využití OZE budou stát EU 13-18 miliard EUR ročně. Na druhou stranu má unijní trh s obnovitelnou energií roční obrat 30 miliard EUR a v celé EU vytváří přibližně 350 000 pracovních míst.

Energetika v Lisabonské smlouvě: Čekají nás výrazné změny?

Vladimír Beroun

Lisabonská smlouva je svým formátem první smlouvou, kde je explicitně odkazováno na energetickou politiku s konkrétními cíli, jako jsou fungování trhu, bezpečnost dodávek, propojení energetických sítí, solidarita či ochrana životního prostředí. Energetika je explicitně řešena v části Smlouvy o fungování Evropské unie, konkrétně v článku 194, hlavě XXI, který obsahuje celkem tři relativně stručné odstavce, a je symbolicky uvedena až po části věnované otázkám ochrany životního prostředí (články 191 – 193), což naznačuje ojedinelou návaznost a posloupnost priorit.

V prvním odstavci, jenž zdůrazňuje potřebu solidarity mezi členskými zeměmi, jsou zmíněna základní východiska energetické politiky. Je zde kupříkladu poukazováno na záměr vytváření a fungování vnitřního trhu s energiemi a zajištění bezpečnosti dodávek energie v Unii jakož i na podporu propojení energetických sítí, které jsou ostatně zmíněny již dříve v souvislosti s vytvářením transevropských sítí (článek 170). Specifikem prvního odstavce je zřetelný akcent na

ochranu a zlepšení životního prostředí. V této souvislosti jsou zmíněny pojmy jako podpora energetické účinnosti, úspora energie či rozvoj nových a obnovitelných zdrojů energie.

Druhý a třetí odstavec se zaměřují na legislativní procedury. Podle znění druhého odstavce přijmou Evropský parlament a Rada řádným postupem opatření nezbytná pro dosažení cílů uvedených v prvním odstavci. Tato opatření se přijmou po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů. Nedotýkají se však práva členského státu stanovit podmínky pro využívání svých energetických zdrojů, jeho volby mezi různými energetickými zdroji a základní skladby jeho zásobování energií. Třetí (komplementární) odstavec naopak zmiňuje, že Rada může zvláštním legislativním postupem jednomyslně po konzultaci s Evropským parlamentem přijmout taková opatření, která mají zejména fiskální charakter.

Lisabonská smlouva je sui generis návratem ke kořenům. Původní idea evropské integrace byla v padesátých letech úzce spjata s energetikou (společné kontrola zdrojů uhlí a jaderné energetiky), do dnešní doby se však energetika v primárním právu Unie neobjevila. Článek 194 je tedy zcela nový, což znamená, že se v žádné podobě neobjevil v dřívějších smlouvách. Je však nutné mít na paměti, že v energetické oblasti svým relativně obecným vyzněním nepřináší Lisabonská smlouva (ani z hlediska stávajících procedur) revoluci a podtrhuje tak pouze komunitarizaci energetické politiky, což je i stvrzeno úvodním článkem 2 o sdílených pravomocech Unie a členských států.

V energetických vztazích mezi EU a Ruskem zůstávají nevyřešené otázky

Lukáš Tichý

V současnosti lze nalézt jen málo tak emotivních a kontroverzních otázek mezi Evropskou unií a Ruskem, jako jsou vzájemné energetické vztahy. Vysvětlení existuje celá řada. Nicméně vývoj posledních let ukázal, a rok 2009 nebyl výjimkou, že mezi hlavní příčiny, způsobující pnutí, lze zařadit jednak trvající nebezpečí přerušení dodávek ruského plynu do evropských zemí a zároveň nejednotný názor Bruselu a Moskvy na klíčové problémy.

Neschopnost Bruselu a Moskvy nalézt společnou řeč se nejvíce projevuje v otázce Smlouvy o Energetické chartě, kterou Rusko sice v 90. letech minulého století podepsalo, ale neratifikovalo, neboť ji považuje za ekonomicky nevýhodnou. Letos v říjnu pak Kreml dokonce vypověděl 60denní notifikační období. Naproti tomu ruský prezident Dmitrij Medveděv v dubnu 2009 v úmyslu pozměnit popř. zcela nahradit Energetickou chartu představil vlastní dokument tzv. „Nový právní rámec pro energetickou spolupráci“, jenž by pokrýval všechny aspekty globální energetické spolupráce. Brusel dal však jasně najevo, že nehodlá ustupovat od obsahu Smlouvy o Energetické chartě a vytvářet nová pravidla energetické hry.

Je zcela zřejmé, že pokud obě strany nebudou postupovat v energetické spolupráci společně a jednotně, nelze očekávat výrazný pokrok a úspěch. Příležitostí ke koordinovanému interaktivnímu přístupu může být například jednání o nové Dohodě o partnerství a spolupráci, která by měla upravovat právní rámec energetické spolupráce mezi Evropskou unií a Ruskem a mimo jiné řešit problematiku případného omezení nasmlouvaného množství ruského plynu.

Kreml v těchto plynových přestřelkách s Ukrajinou, jejichž jedním z cílů je získat kontrolu nad ukrajinskou infrastrukturou pro přepravu plynu, využívá EU jako rukojmí, ale také jako prostředek nátlaku vůči Kyjevu. Posledním příkladem hrozby energetické krize, která se od ledna s jistou mírou intenzity objevila třikrát až čtyřikrát, byl začátkem listopadu spor o nezaplacení dluhu ukrajinského plynárenského koncernu Naftogaz ruskému energetickému gigantu Gazprom za říjnové dodávky plynu. Ruský prezident Medveděv zároveň odmítl dát Bruselu jakékoliv garance o stabilním objemu plynu a pohrozil uzavřením kohoutků, pokud bude Ukrajina plyn nelegálně odebírat. Opakování dalšího energetického sporu v blízké době je pravděpodobné, a jak se budou na Ukrajině blížit prezidentské volby plánované na leden příštího roku, riziko zastavení plynu bude reálné.

Na druhou stranu v posledních týdnech lze zaznamenat celou řadu pozitivních kroků, které mohou v budoucnu vést ke zlepšení energetických vztahů mezi EU a Ruskem. Jak vyplývá ze závěrů posledního summitu EU-Rusko ve Stockholmu z 18. listopadu, představitelé EU a Ruska se dohodli na Memorandu o mechanismu včasného varování k zabránění a řízení potenciální energetické krize. Memorandum zavazuje obě strany informovat se s předstihem o možných výpadech dodávek ropy, plynu a elektřiny. Moskva zároveň vyjádřila ochotu spolupracovat s evropskými společnostmi na obnově ruského energetického sektoru, což přinese investice do zastaralé infrastruktury a vyčerpaných polí. V průběhu listopadu pak došlo v Evropské unii k dokončení ratifikace Lisabonské smlouvy, která by měla zajistit jednotné vystupování vůči Rusku.

Nejasná budoucnost projektu Nabucco

Luděk Mohr

Evropská Unie by měla být zase o něco blíže realizaci plynovodu Nabucco, jehož primárním cílem je obejít Rusko a propojit Evropu s bohatými nalezišti zemního plynu v Ázerbájdžánu (ve hře je však i prodloužení do Iráku a Íránu). Nedávné parlamentní volby v Německu posadily do popředí středo-pravicovou koalici CDU/CSU a FDP. Jelikož oba straničtí lídři, Angela Merkel a Guido Westerwelle sdílí obavy z rostoucího ruského vlivu skrze plynovod Nord Stream, který vyjednal předchůdce stávající kancléřky, Gerhard Schröder (SPD), mohlo by Německo přehodnotit svou pozici v dosavadním táboře, kam patří také Itálie a Francie, stavícím se k projektu Nabucco negativně.

Rusko se za každou cenu snaží realizaci projektu Nabucco zastavit. Jednak zkupováním aktiv v energetických firmách souvisejících s tímto plynovodem, a dále nasazením protiúderu v podobě plynovodu South Stream. Italský premiér a podnikatel Silvio Berlusconi se netají svou podporou ruského projektu, jehož jižní odnož má končit v regionu Apulie. Skandál z roku 2005 spojující ENI (největší italská společnost v oblasti energetiky), Silvia Berlusconiho a Central Energy Italian Gas Holding (jedna z částí Centrex Europe Energy & Gas AG, neprůhledné společnosti s konexemi vedoucími do Gazpromu) jen dokládá celkové energetické směřování Itálie. Francie se snažila do projektu Nabucco zapojit, avšak byla odmítnuta tureckou stranou ve stylu oko za oko, zub za zub, s odvoláním na francouzské blokování vstupu Turecka do EU. Francie je dobře energeticky zajištěna díky alžírskému plynu a vůči na Rusku energeticky závislým státům neprojevuje příliš solidarity.

Problémy mohou nastat i v případě Rakouska a Maďarska, obě země by totiž měly být součástí konkurenčních plynovodů. Podíl 21,2% maďarské energetické společnosti MOL (člen konsorcia Nabucco) byl prodán skrze OMV do neprůhledné ruské společnosti Surgutneftegaz, jež má být také napojena na nejvyšší špičky v Kremlu. Ruská nabídka v podobě realizace velkých zásobníků plynu právě v Maďarsku, by mohla být také jeden z důvodů, proč by vedení země kývlo na projekt South Stream. Šedý obrázek nám už jen dokresluje spolupráce OMV a Gazpromu na tzv. Central European Gas Hub v rakouském Baumgartenu, jež se má stát hlavním zásobníkem pro plyn z obou konkurenčních plynovodů. Gazprom, spolu s již zmiňovaným Centrex Europe Energy & Gas AG, vlastní celou polovinu.

Podepsání dohody tranzitních států plynovodu Nabucco letos v červenci, a již zmíněný volební výsledek v Německu však přinesly trochu optimismu. Vše je ještě nutné pojistit smlouvou s Ázerbájdžánem, a přístup Maďarska a Bulharska, zastrašovaných ze strany Ruska, k projektu Nabucco by se měl stát čitelnějším. Navíc, Gazprom je momentálně značně oslaben díky finanční krizi.

Komentovaná událost

Štefan Füle eurokomisařem za ČR

Po dlouhém vyjednávání byl 10. listopadu vybrán ministr pro evropské záležitosti Štefan Füle jako kompromisní kandidát ODS i ČSSD na post eurokomisaře za ČR. Nyní pokračuje jednání o portfoliích. Füle projevil zájem o oblasti jako energetika, doprava či rozšiřování. O dopravu i energetiku je široký zájem a současná pozice ČR v EU není tak silná, že by na tyto posty mohla dosáhnout. Naopak Füle má jako bývalý kariérní diplomat šanci získat pozici komisaře pro rozšiřování. Předseda Komise Barroso nyní přiřadí nominovaným portfolia a následně budou o Komisi hlasovat členské státy; pravděpodobně na prosincovém zasedání Evropské rady. Poté musí Komisi jako celek schválit Evropský parlament, k čemuž dojde pravděpodobně na konci ledna 2010. Vláda přes nedobry ohlas na stejný krok v případě Pavla Teličky a varování (mj. AMO) nominovala kandidáta, který je bývalým členem KSČ. Jmenování Füleho se může ještě zkomplikovat, neboť nejsilnější frakce v EP, Evropská lidová strana, ve svém prohlášení naznačila, že pokud budou v designované Komisi bývalí komunisté, nemusí ji podpořit.

Tipy na publikace

Council on Foreign Relations

José Manuel Barroso, prezident Evropské komise, prezentuje evropskou strategii pro blížící se mezinárodní konferenci o klimatických změnách v Kodani v přednášce „Achieving a Deal on Climate Change: A European Union View on Copenhagen“ z konce září pořádané tímto předním americkým think-tankem v New Yorku. V reakcích na dotazy publika odpovídá na otázky týkající se načasování dalšího úsilí o snížení emisí v době ekonomické krize, dopadů na soukromý sektor nebo problematiky intelektuálního vlastnictví v souvislosti s vývojem nových technologií.

International Relations and Security Network

V nově vydané studii „A Shared US-EU Vision for Energy and Climate Change“ je představován koncept, jak by měla vypadat budoucí spolupráce Spojených států a Evropské unie v otázce změn klimatu a saturování energetických potřeb. Poukazuje zejména na souvislost mezi environmentálními problémy a ekonomickou krizí, která ztěžuje jejich řešení.

Institut Français des Relations Internationales

Studie „Iran in the European Gas Market: a Russian Point of View“ nabízí netradiční pohled na problematiku evropské závislosti na zemním plynu, na projekt Nabucco, navazování obchodních styků evropských firem s Íránem a na pravděpodobnost expanze Gazpromu v oblasti.

Pozvánky

Konference prosazování zájmů českých podnikatelů ve strukturách EU

Kdy: pondělí 30. 11., 13:00

Kde: Freyova 27, Praha 9 - Vysočany

Pořadatel: úřad Hospodářské komory ČR

Kontakt: akce@komora.cz

Více

Newsletter vyjadřuje názory autorů. Názory vyjádřené v textu nemusí být nutně stanoviskem Asociace pro mezinárodní otázky.

Koordinátor projektu: Václav Bacovský Tajemnice: Sylvie Milerová Mini-analýzy: Anna Pasková, Jana Drlíková, Vladimír Beroun, Lukáš Tichý Komentovaná událost: Vít Dostál Tipy na publikace: Zuzana Benešová Pozvánky: Michal Vít Korektury: Sylvie Milerová Odborná editace: Václav Bacovský Grafický návrh: Side2 Šablona: Petr Netuka Sazba: Josef Vomáčka Kontakt na redakci: newsletter.ep@amo.cz

---

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) Žitná 27, 110 00 Praha 1 Tel./Fax: +420 224 813 460 E-mail: info@amo.cz / www.amo.cz

---

© Asociace pro mezinárodní otázky 2009
